

91.82
1241

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XI, св. 7—10.

БЕОГРАД, 1961.

САДРЖАЈ

	Страна
1. М. Стевановић: Падежне синтагме с предлогом <i>за</i> . . .	207—225.
2. М. Павловић: Објашњење једне појаве формалне неконгруенције у броју	226—228.
3. Св. Марковић: Из правописне праксе	229—233.
4. А. Пецо: Облици топонима у књижевном језику	234—248.
5. Мидхат Шамић: Нека запажања о правилима новог <i>Правописа</i> у вези с писањем туђих имена	249—254.
6. Душанка Игњатовић: Откуда именици <i>глад</i> два рода и две промене	255—259.
7. Из лексикологије	
I. Д. Барјактаревић: <i>Пракљача, йорајка, йераљка, йерач</i>	260—262.
II. Драгољуб Д. Јеремић: О глаголу <i>обресити (се), обрейти се</i>	262—269.
III. Берислав М. Николић: Етимолошки приноси	269—272.
8. Милоје Р. Николић: Прилози упознавању живота и рада Александра Белића	273—304.
9. Језичке поуке	305—310.
10. Регистар	311—328.

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА

БЕОГРАД

1961.

Слог: Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића бр. 5.
Штампа: Графичко предузеће „Радиша Тимотић“, Београд, Обилићев Венац 5

ПРИЛОЗИ УПОЗНАВАЊУ ЖИВОТА И РАДА АЛЕКСАНДРА БЕЛИЋА

БЕЛИЋ КАО БАК НОВОРОСИЈСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА У ОДЕСИ

Добротом Васе Кокановића, одеског трговца и његова ујака, Белићу се остварила жеља да се посвети изучавању филолошких наука.

Он је у Одесу дошао заједно са ујаком школске 1895/6. године, када постаје ученик Историјско-филолошког факултета Новоросијског универзитета. Богати дом Васе Кокановића пружио му је све за рад потребне услове, те Белић није морао да се брине ни за шта. Тако је он у лепоме граду на црноморској обали почео да интензивно ради на своме усавршавању. Белић је савладао руски језик још у Србији и одмах је са лакоћом могао да прати предавања „из славистике проф. Кочубинског, из класичне филологије двојице истакнутих руских класичара: проф. фон Штерна и проф. Никитског, из историје проф. Винера, такође једног од најбољих руских историка“.¹

Белић се брзо снашао у новој средини држећи се савета свога дотадашњег професора Љубомира Стојановића. Одлазио је на сва предавања и вежбања и на време учио своје задатке. Као такав био је убрзо запажен од својих наставника, а нарочито од Александра Александровича Кочубинског. Ту, у Одеси, Белић је увидео колико је много научио у Србији. Предавања из славистике била су нарочито мало обимнија од оних која је слушао код професора Љубомира Стојановића. Слично је било и са осталим предметима које је слушао. Њему је све било јасно, и он је све

¹ Куљбакин Степан, Зборник филолошких и лингвистичких студија А. Белићу поводом 25. годишњице његова научног рада, Београд, 1921., стр. VII—XIII.

градиво са лакоћом савлађивао тако да је имао и спреме и времена да се почне бавити и истраживачким радом.

Још на почетку школске године Белић узима да прегледа рукописе Универзитетске библиотеке у Одеси и да припрема грађу за своје прве научне радове. Тиме он најбоље доказује да је још у Србији стекао солидна знања из своје струке. О том раду прича сам Белић у своме писму од 23. октобра 1896. године упућеном, из Одесе, Љ. Стојановићу, професору Велике школе у Београду². Почетак тога писма гласи:

„Поштовани Господине,

Ма да сам мислио да вам одмах јавим шта сам овде нашао и како се може решити питање о Милошу, то поред све добре воље нисам могао учинити што до данашњег дана нисам могао прегледати рукописе ...“

За рукописни фонд Универзитетске библиотеке Белић каже „да је она рукописима сиромашнија од осталих библиотека рус. (ких) универзитета, и, ако се још узме да је преко њих прешло око Григоровича, Јагића и још многих других“ — њему самом није остало много да уради. Сам Фонд, дели на „Григоровичеве рукописе и рукописе који припадају самој библиотеци“. Ту је Белић пронашао драгоцених рукописа важних за српску културу, и то: „Зборник српских рукописа (под бр. 104), а у њему се и налази Опис живота деспота Лазара Константина Филозофа“. Белић сваки рукопис детаљно разгледа, бележи ствари од вредности и о сваком рукопису има своје мишљење, којим каткад исправља рад истакнутих старијих научника и научника онога доба. Тако кад описује текст рукописа на старословенском језику који је био потребан професору Стојановићу, „где је приписан Милош“, Белић вели да је Јагић „карактерне црте правописа провео свуда, негледајући на отступања самог рукописа“. Тиме Белић доказује да има не само смелости већ и довољно знања за испитивање старих споменика. Иако је рекао на почетку свога писма да није нашао на велику количину рукописа, ипак се види да је међу њима пронашао и „Књиге беседа“. За тај рукопис он сматра да је врло „важан за српски језик 15 века и за реформу Константина

² Архив Српске академије наука и уметности Бр. 12228. Сва писма упућена Љубомиру Стојановићу налазе се под овом ознаком.

Фил.(озофа)“, као и да ће гледати да напише „правила његовог језика и правописа“ и да ће се тек онда моћи „решити да ли је он изишао из пера Константиноџа“. Најзад, међу апокрифима и српским рукописима „познијег времена“ Белић је пронашао и „житије Св. Петке, које се углавном слаже са изданим у XXIX Споменику“. О овоме рукопису Белић је написао и свој први научни рад, објављен у „Известијама“ Руске академија.

На крају свога писма Белић се обраћа Стојановићу с овом молбом: „Био бих вам врло захвалан кад би сте могли послати ми на послугу до распуста ваш 3 Споменик, а тада бих вам га ја вратио. Овде га нико нема...“. Том приликом Белић је послао Стојановићу само своју адресу преко Универзитета, која гласи:

Александръ Беличъ

студентъ Новоросійскаго Университета

Odessa

Russia

Одесса

Россія

Да ли је Стојановић послао Белићу тражену књигу, не може се са сигурношћу ништа рећи, зато што писма Стојановићева упућена Белићу нису пронађена, већ се може само претпоставити да је то учинио из превелике љубави према свом бившем ученику.

По свршетку школске 1895/96. године Белић је дошао у Београд да обиђе своје родитеље и пријатеље. Време распуста искористио је за прикупљање оних података које није могао наћи у Одеси. У ту сврху проф. Љ. Стојановић стављао му је на расположење и своју личну библиотеку.

Школску 1896/97. годину Белић, такође, проводи у Одеси. Својом марљивошћу стекао је симпатије скоро свих својих наставника. На крају те школске године успехом је био задовољан не само Белић већ и његови професори. Они су у њему видели вредног и талентованог младића који се може развити у доброг филолога ако му се пружи прилика да оде у Москву, где би слушао предавања професора Фортунатова, чувеног руског слависте и оснивача руске лингвистичке школе. То је била жеља и самог Белића. Али кад му је Факултет понудио стипендију за одлазак у Москву, он се поколебао да ли да је прихвати или не због обавезе која је повлачила та стипендија; требало је да по завршетку студија постане наставник Новоросијског универзитета. У Белића

се пробудио српски национализам и он је оставио то питање нерешено док се врати из Београда. Са том колебљивошћу Белић је дошао у Београд и посаветовао се са својим родитељима.

После саветовања са родитељима и пријатељима Белић је молбом од 27. јуна 1897. године³ затражио српску стипендију за студирање у иностранству. После неколико дана Белић је отишао у Министарство да види да ли му је одобрена стипендија; тамо је видео да за државне питомце нема више кредита за ту буџетску годину. Ожалошћен тиме, потражио је професора Стојановића и пожалио му се на свој неуспех, на шта му је Стојановић рекао да се ништа не брине и да ће му он изградити државну помоћ за школовање.

³ Мин. просвете и црквених послова ПБр. 7715/97. Текст ове молбе гласи:

Господину Министру просвете и црквених послова

Да бих могао успешно продужити школовање на страни врло ми је потребна материјална помоћ, и како ми је родитељи због свог оскудног стања не могу указати, то се обраћам Г. Министру с молбом, да ми изволи одредити државну стипендију.

Осим испита зрелости у 1вој београдској гимнасији и 1 године београдске Велике Школе — све с одличним успехом, свршио сам и 2 године филолошког факултета одеског универзитета, о успеху у коме сведоче приложене оцене

Београд 27 јуна
1897.

Понизни
Александар Белић
фил. III год. одес.
универз.

Из овог акта примио сам сведочанство (документа) натраг
Беогр. 19 Авг. 1897.

Александар Белић

На полеђини:

КРАЉ. СРП. МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ и ЦРКВ. ПОСЛОВА

27. ЈУН 97
Забележено
ПБр. 7715.

(Александар Белић фил. III год. одеског универзитета моли да му се одреди државна помоћ.)

[После овога долази одлука начелника Ловчевића од 27. VI 97. о одбијању ове молбе због немања буџетских средстава, која је замрљана].

Одлучио сам: да се Александру Белићу, философу III год. одеског универзитета, издаје на име државне помоћи по *својој* (150) динара месечно.

Ова ће му се помоћ издавати од 1. августа ов. год. па за две године.
14. авг. 1897 г.

Министар
просв. и цркв. послова
Анд. Николић

За извршење овога решења нема кредита по буџету за ову годину.
14. VIII. 97.

М. В.

На првом састанку с министром просвете Андром Николићем Стојановић је покренуо питање Белићеве стипендије. Николић му је одмах објаснио да је сав кредит са партије за државне питомце већ распоређен и да се више ништа не може учинити за ту буџетску годину. И поред таквог разложног објашњења, Стојановић је инсистирао да се Белићу додели благодејање по сваку цену, јер је у питању прекид школовања.

Те, 1897, године било је потребно да при преносу костију Вука Караџића у Београд Љубомир Стојановић, као професор Велике школе, одржи пригодан говор. Кад је било покренуто то питање, Љубомир Стојановић је рекао министру: „Прво — стипендију, па онда можемо о беседи разговарати“.

Видећи толику упорност и не желећи да остане без говорника при преносу Вукових остатака, министар Николић је испунио захтев Љубомира Стојановића, кршећи свесно законске прописе.

Тако је на Белићевој молби поништено раније негативно решење и испод њега написано ново којим се Белићу одобрава двогодишња државна помоћ у месечном износу од 150 динара, са важношћу од 1. августа те године.

Испод ове одлуке налази се и напомена благајника Министарства просвете и црквених послова Милана Вељковића ове садржине: „За извршење овога решења нема кредита по буџету за ову годину!“ Њом је благајник скинуо са себе одговорност пред Главном Контролом због ненаменског трошења кредита.

И поред недостатка новчаних средстава, захваљујући упорности Љубомира Стојановића, Александар Белић је дошао до двогодишње државне помоћи, која је била равна плати једног доцента.

Осигуравши стипендију Белић је желео да добије и путни трошак за одлазак у Русију, те се 16. августа поново обраћа Министарству просвете и црквених послова и, пошто му је одређена стална помоћ „за школовање у Москви“, моли да му се одсбри и „путни трошак у суми од 150 динара.“⁴ Министар просвете Андра Николић усвојио је Белићеву молбу 18. VIII 1897. г. написавши на истој својом руком: „Да му се изда на име путнога трошка сто педесет (150) динара.“ Истог дана Белић је

⁴ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 11084/97.

примио у Министарству путни трошак и благодејање за август, септембар и октобар т.г., у укупном износу од 600 динара.

У другој половини августа 1897. године Белић је отпутовао у Русију, и то прво у Одесу да би узео исписницу и уредио своје остале ствари, па тек онда у Москву.

„Декан Новор.(осијског) Унив.(ерзитета) и (проф.) Александар Александрович Кочубински пренеразили су се кад су чули“ да Белић одлази, али „су се за тим помирили са том мишљу и признали“ да ће му „бити од веће користи Москва но Одеса.“

Ректор Новоросијског универзитета својим писмом од 28. августа 1897. године обавестио је ректора Московског универзитета да је Белић слушао предавања I, II, III и IV семестра и да нема никаквих сметњи за његов превод у пети семестар Московског универзитета.

БЕЛИЋ КАО БАК ИМПЕРАТОРСКОГ МОСКОВСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА

Белић се задржао у Одеси две недеље више него што је предвидео и због тога је задоцнио за упис. Иако је настаба већ била почела, Московски универзитет, уважавајући његове оправдане разлоге, уписао га је 11. IX 1897. г. за редовног студента.

После уписа Белић је морао да реши и стамбено питање. Због великог прилива ученика стана скоро нигде није било, те је Белић „2—3 дана јурио с једног краја [Москве] на други“, по кишовитом времену, док није нашао стан. О томе је одмах обавестио Милана Вељковића, благајника Министарства просвете и црквених послова, да би знао где треба да му шаље новац⁵.

⁵ Мин. просвете и црквених послова ПБр. 6927/98. Писмо које се налази незаведено уз овај акт гласи:

Москва 7 октобра 1897

Поштовани Госп. Вељковићу.

Тек данас стигох да Вам јавим, где седим да ми не бисте случајно послали новце на стару адресу.

Нова моја адреса гласи:

Александаръ Беличъ, студентъ
Петровка, д. Волкова кв. 23
Moscau Russie   Москва Россія

С особитим поштовањем

Алек. Белић, држ. пит.

Тек пошто се мало упознао са приликама у новој средини, Белић се јавља и своме проф. Љ. Стојановићу. Одушевљен одавањем заслужног признања Вуку Караџићу, Белић 16. октобра 1897. г. пише Стојановићу, из Москве: „Честито Вам славље! Хвала свима Вама, Који се сетисте Вукових заслуга те показасте да их умете и хоћете ценити . . . Ова светковина само је апотеоза славља, које је започето новим издањем Вукових списа.“⁶ Те године почело се са издавањем Вукових дела и у периоду 1897—1902. г. издат је „Српски рјечник“ и сва остала Вукова заоставштина. У Одбору за издавање Вукових дела, између осталих, били су: Љубомир Стојановић, Петра П. Ђорђевић, Љубомир Јовановић и др Ђорђе С. Ђорђевић.

Московски универзитет, који је стајао је на челу руских универзитета, одиграо је велику улогу у Белићевом формирању. Историјско-филолошки факултет, чији је студент постао Александар Белић, имао је међу својим наставницима научнике првога реда за сваки предмет. Стога се може с правом рећи да је то био велики извор филолошко-лингвистичких наука. На челу наставничког колегијума налазио се професор Филип Фјодорович Фсртунатов, духовни отац историјске граматике словенских језика.

Професор Фортунатов је у своме дому често окупљао домаће и стране слависте и с њима разговарао о заједничким питањима. И млади Белић, иако још студент, већ у почетку октобра 1897. г. позван је у то друштво истакнутих слависта где се упознао са свим руским филолозима и славистима.

Млади Белић имао је ту срећу да, поред професора Фсртунатова, слуша предавања и неких наставника који су изишли из Фортунатовељеве школе, и то: Бранта, Корша, Поржезинског и Соколова.

Белић се редовно саветовао са својим првим учитељем професором Љ. Стојановићем о сваком питању, па и у вези с наставом Московског универзитета. Једном приликом писао је Сто-

⁶ Архив Српске акад. наука и уметности. У овом писму Белић је послао другу адресу:

Алск. Беличъ, Тверская, домъ Олсуфгева, номера
Калининой 16
Москва, Россія   Moscau (Russie)

јановићу које предмете и код којих наставника слуша, и ту је набројао: упоредну граматiku и старословенски језик код Фортунатова и Бранта; санскритски језик код Всеволода Милера; историју руског језика, пољски језик и старословенски језик код Бранта; класичне језике код С. А. Собољевског и Ножденственског; историјску граматiku код Поржезинског и Zend код Мсеријанца. Ту га још обавештава да су обавезни и радови у семинарима, којих има два. Семинаром словенске филологије руководио је проф. Брант а Семинаром руске литературе проф. Соколов. Белић је свој семинарски рад из словенске филологије прочитао 16. октобра 1897. г., рад се необично допао професору Бранту, тако да је после читања професор Брант позвао Белића у свој дом. Свој семинарски рад код проф. Соколова Белић је израдио доцније.

Још на почетку својих студија у Москви Белић је планирао своје школовање у Немачкој. „Ви и сами знате шта ме је довело у Москву, шта ће ме одвести даље у Немачку, па за то ћу и почети тиме“, пише он Стојановићу. У питању је био санскритски језик који је Белић желео да што више научи. Професор Милер је био најбољи зналац санскритског језика у Русији и предавао га је „обраћајући особиту пажњу на упоредне форме“ у грчком, латинском и осталим језицима. Такав метод наставе одговарао је Белићу, те му „свети језик devanāgarī⁷ постаје“ сваким даном све више доступан. Ако тако и даље буде разумевао остале текстове, писао је Белић, нада се да ће у другом семестру моћи преводити лакше ствари из Raīcatantra⁸. Међутим, и после пет месеци непрекидног рада Белићева „Ахилова пета“ у изучавању упоредне граматике „био је непрестано санскритски, литавски, и, донекле, готски“. Због тога је решио да прво савлада класични санскрит, који је правилнији и од ведског и од Zendског језика, и зато проучава фонетику санскрита. После тога Белић преводи „неколико песама“ из Махабхарате а затим и Савитру, читајући упоредо ведску граматiku. Најзад, да би боље утврдио правила, мора ће „прочитати неколико химни из Rig-веде и Atharva-веде“.

⁷ Назив староиндијске азбуке којом су се од VIII в. пре н. е. писали текстови на ведском језику и санскриту.

⁸ *Панчаџанџира* (пет књига), индијско књижевно дело, писано на санскриту, настало око 300. н. е.; једно од најчувенијих и најчитанијих дела у индијској књижевности.

Други камен спотицања била му је литавска граматика. За пет месеци Белић је успео да понови целу граматику литавског језика, иако није „сасвим одмакао.“ Од упоредне граматике остао му је још необрађен готски и старогермански језик. Грчки језик радио је по Бругманову Grundriss-у и Метарсу. Али ипак од свега за Белића је најважније било „слушање лекција проф. Фортунатова.“

Белић сматра „да је велика штета што сам Фортунатов тако мало пише, јер овако већина његових теорија остаје непозната, а неке би европска критика — нема сумње — примила“⁹. Фортунатов је научник светског гласа, „прави потомак Бопа, одгајен само у Кремљу јунг-граматика. Ако данас Русија и има неколико филолога, то треба да је захвална њему“¹⁰. Белић је слушао сва предавања проф. Фортунатова зато што је увидео да се без његове упоредне граматике не може ништа учинити у старословенском језику.

„Прави антипод лекцијама Фортунатова представљају лекције Корша: ма да он предаје „метрику“ ипак на његове лекције долази најмање 35—40 слушалаца“, каже Белић у своме писму Стојановићу.

Код Поржезинског, који се, после професора Шахматова, сматра за најбољег ученика професора Фортунатова, на часовима су читани текстови из најстаријег споменика „пољског језика Psalter floyvański“¹¹. Уз сваки текст који би био прочитан, Поржезински би давао потребне коментаре, неопходне за разумевање текста. Да би истакао величину свога наставника, Белић каже Стојановићу да је Поржезински почео да издаје „Фонетику литавск. језика“ Фортунатова, у којој се „даје материјал из свих литавских дијалеката“. Због тога је ова књига много боља и потпунија од осталих, па и од Видеманове по којој је Белић прво учио литавски језик¹².

⁹ Архив Срп. акад. наука и уметности — Писмо Љ. Стојановићу од 14. I 1898. г. у коме је и адреса: Алек. Величъ, угол Троицкой и газетнаго переулка, домъ Фельдсфейна кв. 37

¹⁰ Архив Срп. акад. наука и уметности — Писмо Љ. Стојановићу од 28. II 1898. г.

¹¹ Фловијањски псалтир налази се данас у једном мађарском манастиру.

¹² Wiedemann O., Handbuch der Litauischen Sprache. Grammatik. Texte. Wörterbuch. 8°. XVI, 354 S., Strasburg 1896.

У јануару 1898. г. студенти су из класика читали Аристофанове „Витезе“ и Аристотелову „Теорију поезије“, писао је Белић Стојановићу.

Своју стипендију Белић је редовно примао сваки други месец (по 300 динара у злату), и то у монети 15 наполеондсра од 20 динара. Благајник Министарстеа просвете и црквених послова приликом слања благодејања за новембар и децембар 1898. г. опомену је Белића писмом од 24. октобра те године да треба да поднесе извештај о своме раду према питомачким правилима. На крају свога писма благајник је рекао: „Ако тај извештај не поднесете отказаће Вам се стипендија од 1 јануара идуће године“¹³.

Примивши благајникову опомену Белић је одмах почео да пише извештај о своме раду. С писмом од 15. новембра 1898. Белић доставља благајнику Вељковићу тражени извештај и и вајка се што му то није раније речено, те би извештај стигао на време и био потпунији; овако на брзу руку унео је у извештај само понешто „из својих записака. Надам се да ћете ми јавити ако извештај не одговара правилима о стипендистима (која су ми са свим непозната)“, каже он Вељковићу¹⁴. Истог дана Белић је написао и писмо Министарству просвете и црквених послова о своме једногодишњем раду у Москви. У њему наводи да „у трећој години филолошког факултета нема усмених испита, осим живих језика и богословља“, које је он „заједно с другим испитима одлично положио у другој години“. Трећа година Историјско-филолошког факултета признаје се на основу семинарских радова и „специјалне расправе.“ За доказ да му је призната трећа година, Белић је обећао да ће накнадно поднети уверење Московског универзитета.

У своме извештају Белић је изнео свој рад „у 1897/8. академској години“, у којој каже да је слушао ове предмете и наставнике:

1) *Санскритски језик* (2 часа недељно) предавао је проф. Всеволод Милер, који је укратко прешао фонетику класичног

¹³ Мин. просвете и цркв. послова ПБр. 19166/98.

¹⁴ Мин. просвете и цркв. послова ПБр. 20878/98. Уз ово писмо је и адреса: Петровка, д. Волкова, кв. 23, Москва.

санскрита са детаљним задржавањем на морфологији. У току предавања, студенти су читали текстове из „Деванагари“. Милер је после четири месеца рада приступио преводу текстова из „Махабхарате“. Од студената Белић је „први дао превод и кратке коментаре о језику стихова из једног епизода. Из „Приче о Налу“ професор Милер превео је 3 песме, а Белић је у том духу превео „12 песама из речене поеме, а тако исто 4 књиге из другог епизода из Махабхарате (Савитри)“. После тога, по упутству професора Милера, прешло се на изучавање старог ведског језика, „који је за упоредну граматику врло важан, јер је облицима бога тији но санскритски“. Из ведског језика Белић је превео „неколике химне из Rig-веде“.

За изучавање овог предмета Белић се служио уџбеницима на руском, немачком, француском и латинском језику.

2) Упоредну граматику и старословенски језик (4 часа недељно) предавао је професор Ф. Ф. Фортунатов, који је у првом семестру прочитао фонетику, а у другом флексију именица и глагола. У упоредну граматику Фортунатова улазе грчки, латински, индијски и старословенски језик. Остали индоевропски језици ирански, литавски, готски и др. чине предмет засебних предавања и студија. „У своја предавања о самогласницима и њиховој измени проф. Фортунатов унео је принципе, које ми не налазимо нигде тако изложене тј. утицај квалитета на промену самогласника. Познато је да се на основу ведског („два слога место једног другог“), литавског (разни акценти ~ и / [\ ]), словенског (управо српског) изводи двојаки квалитет дугих самогласника прекидни и непрекидни . . . Овим акцентима објашњује Фортунатов разлику међу $\bar{b}$ и u у ст. слов. у лок[ативу] син[гулара] и ном[инативу] пл[ура]ла, међу лит. $\bar{o}$ и $\bar{u}$ и др. Место $\bar{r}$ и $\bar{l}$ Бругмана (e^r , e^l Шмита) Ф. даје $\bar{r}$, $\bar{l}$, а тако исто и $\bar{r}^n$, $\bar{l}^n$, пред сугласником, пред самогласником $\bar{r}^v$, $\bar{l}^l$ итд.“ Поред тога, важна је Фортунатова теорија „о дифтонзима“, као и о „с и х у слов. и sz у литавском“. Фортунатов је основе именске делио на XIX класа; Бругман их је пак делио на XI група. Због таквог груписања „Бругман упада у погрешку: он не поставља паралелизме међу основама, који без сумње постоје“. Из флексије, поред осталог, обрађиван је завршетак генитива сингулара у грчком језику.

За овај предмет Белић се служио књигама које се могу поделити у три групе:

„а) Књиге о принципима наука о језику и о физиологији звукова ...

б) При изучавању лингвистичке грамат. грчког и латинског, поред Grundriss-а Бругмановог... биле су ми од користи још ове књиге: *Грчка грамајика* Карла Бругмана у Handbuch-у Der Alterthums-Wissenschaft Др Ив. Милера, стр. 1—176, за тим *Латинска грамајика* Ф. Штомда...

в) Поред мањих и већих расправа о засебним питањима из упоредне граматике, ја сам се углавном служио капиталним делом Бругмановим: Grundriss der vergleichenden Grammatik I т. др. изд. 1—1098; II т. 1—1438 стр.“

Белић замера Бругману на подели словенских језика у две групе на основу *i*, *d* и каже да то „није оправдао Бругман тако исто као што није оправдао мишљење Јагићево (XX Archiv f. Sl. Phil. (Einige Streitfragen II)), да се они не могу свести на извесне групе“. Мало даље, опет, Белић налази да није тачно Бругманово тврђење „да ст. слов. језик за то што није српски мора да буде бугарски, јер ми знамо да тај језик многи слависти сматрају за прелазни од српск. бугарском“. Бругман је са Зубатијем, на основу литавског *i*, створио нови самогласник *ā* *ā*, који је у свим осталим индоевропским језицима прешао у *o* или у *u*. Белић мисли да је вероватније мишљење професора Фортунатова „да је ово *i* појав специјално лит. који се развио под утицајем извесног акцента.“

3) *Старословенски језик* читао је проф. Фортунатов. На том курсу обрађивана је фонетика старословенског језика упоредо с другим индоевропским језицима. Фортунатов је у опширном уводу изнео значај графике старословенских споменика за дијалекте тога језика. Он „тврди да се у старо-словенским споменицима огледају разни дијалекти ст. слов“. Под руководством проф. Фортунатова упоредо са читањем лекција читани су и старословенски споменици, по хрестоматији А. Лескина. Кад год говори о старо-словенском језику „Фортунатов излази увек из језика балт.-словенског; у заједничком словенском он опредељује, уколико је то могуће, форме из којих су се развиле даље форме зајед. западно-словенског, руског и заједничког јужнословенског језика“.

При учењу старословенског језика Белић се служио граматицом Лескина и Собољевског: Древній церковно-славенскій языкъ Фонетика. Москва 1891. „У овој књизи има доста нетачног разумевања ст. слов. језика.“

4) *Славистику* предавали су професор Брант, Поржезински, М. Соколов и В. Милер.

а. Морфологију старословенских глагола читао је професор Брант, задржавајући се у почетку на јаком и слабом ступњу корена старословенских глагола. После тога Брант је прешао на „системе глагола Миклошића и Лескина и оценио њихове јаке и слабе стране“. За проф. Бранта Белић тврди да „сам саставља компромис међу овим системима.“ Поред осталог, пређено је и градиво о образовању глаголских корена.

Белић наводи уџбенике из којих се служио за учење морфологије и о сваком даје своју оцену.

β. *Пољски језик* :

а) са литературом предавао је професор Брант, који је прво прочитао граматику пољског језика а потом читао историју пољске литературе. „Студенти су паралелно преводили „Pan Tadeusza“ Мицкјевича“.

б) Историјску и лингвистичку граматику пољског језика предавао је В. К. Поржезински (прив. доцент). У уводном предавању Поржезински је „говорио о литератури свога предмета и о пољским дијалектима; за тим је прешао на утицај чешког језика на старе пољске споменике“. Из фонетике пољског језика он је „изложио само историју самогласника, полугласника и назала“.

За учење пољског језика, у оба курса, Белић је користио „део из Упоредне граматике Миклошића, где се говори о пољском језику“.

γ. У другом семестру професор Брант је, уместо морфологије старословенских глагола, читао историјску граматику руског језика. Из руске граматике „читао је о појавима руског језика уопште, у којима се руски језик разликује од других словенских језика. У овај су курс ушле и примедбе о руским дијалектима, али врло кратке“.

За овај курс Белић се служио књигама: Лекције по историји руског језика А. И. Собољевског (II издање) и ранијим његовим радовима.

δ. Историју руске литературе: о народним умотворинама предавао је В. Милер. Он је укратко прегледао народне приповетке, загонетке, заклињања а на народним песмама (былина) задржао се детаљно. Ту је изнесено под којим условима живи „и развија се народни еп (углавном у олоњецкој губернији)“. Мада признаје да је у неким крајевима Русије епска поезија доста богата професор Милер ипак налази извесних знакова који казују „да руска „былина“ изумире“. И професор Милер и академик Веселовски представници су „теорије позајмице главних сијжета у већини народ. умотворина“. То своје тврђење проф. Милер доказивао је многобројним примерима. Поред тога, истицао је и историјске моменте који су утицали на дух ових народних умотворина. У већини јунака руске билине професор Милер видео је историјске личности.

ε. Семинар словенске филологије био је под управом професора Р. Бранта. У овом семинару студенти су морали да пишу и читају своје радове о језику „споменика ст. словенских, старо-руских, старо-српских и старо-бугарских“. Белићу је пало у део да пише о Јеванђељу дечанском XIII века бугарске редакције. После читања његов је реферат „оцењен као одличан.“

ζ. Семинар руске лијтератууре био је под руководством М. И. Соколова. Професор Соколов одабирао је сам теме за сваког свог студента и одређивао му рок за израду. Сваки такав написани рад професор Соколов је претресао са студентима у семинару. У овом семинару Белић је писао рад о дотле „непознатом у науци словенском преводу Богословља Дамаскинова“. Пишући свој реферат Белић је извршио упоређивање с грчким текстом и том приликом нашао:

„1) да је ово са свим нови, потпун превод Богословља Ј. Екзарха на стари српски језик, учињен око половине XIV в.

2) да автор превода није знао превода Екзархова.

3) да преводилац није био вичан грчкомезику, јер: а) преводи од речи до речи и б) неке речи са свим погрешно преводи. Стога је овај превод нејасан и често пута неразумљив“. Ово своје тврђење Белић доказује упоредним текстом старосрпског и старогрчког језика, који наводи у свом извештају. За свој реферат Белић тврди да је од стране професора Соколова оцењен „као одличан“ и да га је том приликом назвао „важним прилогом словенској литератури“.

5) Из класика студенти су преводили и „давали коментаре ... Аристофана (проф. С. А. Собољевски) по издању Т. Кока и ... Аристотела по издању Христа и Апелџота (прив. доц. Ножденственски)“.

На крају свога извештаја Белић каже да је „израдио и „специјалан рад“ (зачетног сочиненје), који не спада потпуно у прошлу академску годину“.

Приликом анализе Белићева извештаја задржани су његови параграфи, као и знаци за обележавање истих.

Белићев извештај написан је на 14^{1/2} страна, формата А—4, ситним, збијеним и местимично нечитким рукописом, што одаје да је писан у журби.

Своје обећање да ће Министарству просвете и црквених послова доставити уверење о признавању треће године Белић је испунио 27. новембра 1898. године. Тога дана послао га је с писмом упућеним благајнику Министарства просвете и црквених послова, у коме моли благајника да уверење преда „где треба“. Осим уверења, послао је том приликом и посебно писмо за министра просвете у коме се извињава што то није раније учинио. А за свој рад „Црте српског језика у споменицима 12—15 века“¹⁵ Белић вели да је то „специјална расправа“ у којој он говори „о многим питањима српске историјске граматике с лингвистичке тачке гледишта“,

¹⁵ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 21292/98. Белићево писмо министру гласи:

Господину Министру Просвете и црквених послова

У /./ шаљем Господину Министру уверење, које сам обећао послати у своје реферату Господину Министру, а уједно овим се извињујем Господину Министру што не учиних то раније. Односно самог уверења усуђујем се учинити ове напомене:

1) Рад о коме се овде говори „Черты и т.д.“ то је „специјална расправа“, о којој сам споменуо у своје писму и реферату Господину Министру. „Черты серб. яз. въ памятникахъ XII—XV“, где ја говорим о многим питањима српске историјске граматике с лингвистичке тачке гледишта само је део рада „Истраживања о јужно-словенским дијалектима“ т. ј. „Нѣсколько главъ из изслѣдованій въ области южнославянскихъ диалектовъ“, као што се вели у руском оригиналу.

2) Скала оцена за писмене радове у Университету оваква је: *неудовлетворително*, *удовлетворително* и *весьма удовлетворително* т. ј. *неваља*, *добро* и *одлично*.

Москва 27 новембра 1898

Понизни

Александар Белић

као и да је то само део његова рада „Истраживања о јужнословенским дијалектима“ на руском језику. Из уверења Историјско-филолошког факултета Императорског Московског универзитета Бр. 160. од 24. новембра 1898. г., које је писано на руском језику и писаћом машином, види се да је Белић студент Словенског одељења Историјско-филолошког факултета и да му је признато шест семестара. За Белићев рад „Црте српског језика у споменицима 12—15 века“ каже се да је веома опсежан и веома задовољавајући.

Овим уверењем Белић је доказао да је свршио трећу и уписао четврту годину Историјско-филолошког факултета у Москви, као и да је толико овладао руским језиком да може на њему и да пише стручне расправе. Да је његово знање руског језика заиста било на достојној висини, доказују његови радови штампани у „Известијама“ руске академије наука.

Као што је завршио трећу, Белић је желео да на време и са одличним успехом заврши и четврту годину својих студија у Москви. Сваке школске године предавања су се завршавала у првој половини априла, а испити су одмах после тога почињали. Испити у четвртој години полагаани су пред специјалном коми-

---

Уверење које се помиње у овом писму гласи:

МИНИСТЕРСТВО
НАРОДНАГО ПРОСВЕЩЕНІЯ
ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКАГО ФАКУЛЬТЕТА
ИМПЕРАТОРСКАГО
Московскаго Университета

Москва

Ноября 24 дня 1898 г.

№ 160

Выдано сіе свидѣтельство Студенту 7-го семестра Историко-Филологическаго Факультета (Словеснаго Отдѣленія) ИМПЕРАТОРСКАГО Московскаго Университета Александру Б е л и ч у, въ удостовѣреніе того, что онъ имѣеть шесть зачетныхъ полугодій и представилъ также въ настоящее время, воспользовавшись данною ему Факультетомъ отсрочкою, зачетное сочиненіе „Черты сербскаго языка въ памятникахъ 12—15 в.“, весьма обстоятельное и весьма удовлетворительное.

Деканъ М. Трамцъ

М. П.

Секретарь Р. Брандтъ

сијом, а не пред својим наставницима, те су студенти морали озбиљно да уче своје задатке.

По ондашњем руском закону о универзитету на крају четврте године полагаани су двојаки испити: 1) испити за свршавање осмог семестра, тј. факултета и 2) професорски испити (государственные экзамены — државни испити). Комисију за ове испите одређивао је министар просвете.

О својим предстојећим испитима Белић је упознао и Љуб. Стојановића. „...Сад мислим да Вас укратко известим о испитима. Пошто ми буде записан 8 сем. предаћу комисији за државне испите све своје документе, *curriculum vitae* и 20 рубаља и тада ћу дознати кад ће бити први писмени испити; усмени ће испити бити у мају — последњи 31. Испити ће бити ови: 1) клас. језици — лат., гр.; 2) упор. грам. и санскр.; 3) упор. грам. слов јез., ст. слов. јез., историја руског језика, руска дијалектологија; 4) 2 слов. језика; 5) руска литерат.; 6) запад(не) литературе; 7) нова филозофија. Вотъ и все!“¹⁶

У марту 1899. г. биле су у Москви студентске демонстрације. Али, Белић не каже ништа опширније о њима, те се не види против кога су почеле и колико су трајале. Ево шта он о томе догађају пише проф. Стојановићу: „Овде су били студентски нереди, од којих су пострадали — разуме се — само студенти, а све остало — остаје као и раније. Разуме се да се и лекције нису читале уредно...“

После завршених мартовских демонстрација Белић је читао „у „Слав. комисији“ реферат о неким именским и заменичким формама у ст. слов“.

У истом писму Белић је питао проф. Стојановића када треба да обавести и Министарство просвете и црквених послова о својим испитима, јер ће „свакако морати тражити од Министарства“ да му „плати таксе“.

По добијеном савету од свога негдашњег професора Белић је писмом од 13. маја 1899. г. известио Министарство просвете и црквених послова да је свршио VIII семестар Московског универзитета и да се пријавио за полагање професорског испита.

¹⁶ Архив Српске академије наука и уметности, писмо Љубомиру Стојановићу од 27. III 1899. г.

Молио је да му се пошаље „20 руб. (60 дин. у зл.)“ како би „могао платити претходне таксе за право полагања државних испита.“

Министарство је одобрило да се Александру Белићу „пошље из кредита „на државне питомце“ *шездесет динара у злату* на име таксе за право полагање државних испита“¹⁷.

Професорски испити завршили су се 31. маја 1899. г. и резултати испита саопштени су после два дана. Белић 3. јуна т. г. пише Министарству просвете и црквених послова о току испита. У комисији, која је била одређена од министра просвете, „испитивали су ова г. г. професори: проф. Ф. Ф. Фортунатов, В. Т. Милер, С. А. Собољевски, В. А. Шефер, Р. Т. Брант, Локатин, Н. И. Стороженко, М. И. Соколов“. Председник испитне комисије био је академик Никитин, професор Петроградског универзитета.

У времену од 26. априла до 31. маја 1899. г. Белић је полагао писмене и усмене испите. Писмених испита било је два, и то: „Аорист и имперфекат у словенским језицима, њихов постанак и историја“ и „Византијске приче у словенској литератури“. Од усмених испита полагани су: *класични језици* из којих је тражено знање и критика текстова дела Аристофана, Аристотела, Демостена, Теренција, Хорација и Цицерона; *словенски језици* из којих је тражено знање граматике са превођењем текстова из старословенског, пољског и бугарског језика; *ујоредна грамајика и санскрип* — из упоредне граматике тражено је знање упоредне фонетике и морфологије индијског, грчког, латинског и словенског језика — а из санскрита знање граматике уз превођење текстова, од којих је Белић преводио Савитру из „Махабхарате“; *руска филологија* која се састојала из ових делова: историја руског језика, руска дијалектологија, историја руске литературе; *историја нове филозофије*; *главни моменти историје литератури зајадне Европе*¹⁸.

¹⁷ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 4485/99.

¹⁸ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 5089/99.

Текст Белићева извештаја гласи:

Извештај Господину Министру Просвете и црквених послова о полагању професорског испита.

Част ми је извести Господина Министра да сам полагао државне испите од 26 априла до 31 маја у комисији, одређеној г. Министром Просвете Богољековом. Комисији је председавао проф. Петроградског Универзитета, акад. Никитин, а испитивали су ова г. г. професори: проф. Ф. Ф. Фортун-

Поред извештаја о професорским испитима Белић је истог дана упутио Министарству просвете и црквених послова посебно писмо у коме вели да је „свршио Филолсшки факултет Московског Универзитета“ и да је „одлично положио државне испите“, те моли да му „се пошаље стипендија за мес. јул и путни трошак из Москве у Београд“ да би „се могао вратити у Београд и ставити Господину Министру на расположење“. Министар просвете и црквених послова Андра Борђевић одобрио је 14. јуна т. г. да се Белићу пошаље „две *својине* динара у *злаћу* на име путна трошка за повратак у Отаџбину“¹⁹.

натов, В. Т. Милер, С. А. Собољевски, В. А. Шефер, Р. Т. Брант, Локатин, Н. И. Стороженко, М. И Соколов.

Сви моји одговори и писмени и усмени оцењени су као одлични.

Испите сам полагао из ових предмета: 1) писмени испит из словенске филологије и руске литературе, и 2) усмени испити из осталих предмета. На првом писменом испиту добио сам ову тему: „Аорист и имперфекат у словенским језицима, њихов постанак и историја“, а на другом овакву: „Византијске приче у словенској литератури“. Усмених испита било је шест: а) *Класички језици*. На овом испиту тражило се знање и критика текста ... дела класичких писаца: ... Аристофана [Демостена и Аристотела], ... Adelphoe Теренција (браћа), беседа Цицерона pro D. Annio Milone, трактат Хорацијев De arte poetica. б) *Словенски језици*: научно знање граматике и превођење текстова ст. словенск. јез., пољског и бугарског. в) *Упоредна грамајика и санскрип*. Из упоредне граматике тражи се: упоредна фонетика и морфологија индијског, грчког, латинског и словенског; из санскрита се тражи знање граматике и превод текстова. Ја сам преводио епизод из Махабхарате Sāvitrī. г) *Руска филологија*: а) Историја руског језика, б) руска дијалектологија, в) историја руске литературе. д) *Историја* нове филозофије. е) Главни моменти историје литература западне Европе. Последња два испита споредна су, а сви остали главни су.

Осим ових испита сваки, ко хоће да полаже државне испите у комисији, мора да има и своју специјалну расправу, а тако исто мора да да и другим писменим радовима доказа да је самостално радио на предметима, из којих жели полагати испите.

По овдашњем Универзитетском закону — на основу оцена добивених на реченим испитима — мени ће бити издана диплома Iвог степена („диплом первой степени“) као кандидату за магистра („кандидатъ на магистра“).

Москва 3 маја 1899

Господину Министру понизан
Александар Белић

Напомена: Пошто су испити били од 26. априла до 31. маја, онда је требало да стоји 3. јун, уместо 3. мај 1899. г.

¹⁹ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 5090/99. И на овом писму стоји датум 3. мај, уместо 3. јун 1899. г. Ово писмо, као и извештај о професорском испиту, заведено је у Министарству просвете и црквених послова 9. јуна 1899. г. што јасно сведочи о погрешној ознаци месеца.

Благајник Министарства просвете и црквених послова послао је Александру Белићу, као стипендисти у Русији, последњи пут новац 14. јуна 1899. г., и то:

1) на име таксе за право полагање испита . . .	60 динара
2) на име благодејања за јули 1899. г	150 динара
3) на име путна трошка за повратак	200 динара

Свега: 410 дин.²⁰

Белићу је од стране Историјско-филолошког факултета Московског универзитета 31. маја 1899. г. издато *сведочанство* о признавању осмог семестра. Из њега се види да је Белић у току свога школовања у Русији слушао предавања из ових предмета: из грчких класика, латинских класика, грчке историје, римске историје, средње и нове историје, историје римске књижевности, историје грчке књижевности, логике, психологије, историје старе и нове философије, упоредне граматике, санскритског језика, историје руске књижевности, руског језика, старословенског језика, словенске дијалектологије и западноевропске књижевности. У истом сведочанству тврди се и то да је Белић учествовао у практичним школским радовима утврђеним наставним планом, као и да је полагао испите из богословља и француског језика. Ово сведочанство потписали су декан и секретар Факултета, као и секретар Савета Факултета.

Своју *диплому*²¹ о завршеном школовању у Русији Белић је добио доцније. Она је издата Белићу тек 7. септембра 1899. године. Из ње се види да је Белић од три оцене — које су онда постојале — добио највећу из свих предмета које је полагао на дипломском испиту.

Текст Белићеве дипломе гласи:

ДИПЛОМЪ

Предъявитель сего, Александръ Ивановичъ Беличъ, вѣроисповѣданія православнаго, сынъ сербскаго уроженца, по *весьма удовлетворительномъ* выдержаніи въ Новороссійскомъ Университетѣ, въ 1896 и въ 1897 годахъ полукурсоваго испытанія и

²⁰ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 5242/99.

²¹ Белићева диплома добијена је од господина инжењера Младена Поповића, редовног професора Београдског универзитета, на чему му се писац и овом приликом захваљује.

по зачетъ опредѣленнаго Уставомъ числа полугодій на Историко-Филологическомъ Факультетѣ Московскаго Университета, подвергался испытанію въ Историко-Филологической Испытательной Коммисіи при ИМПЕРАТОРСКОМЪ Московскомъ Университетѣ, въ Апрѣлѣ и въ Маѣ мѣсяцахъ 1899 года, при чемъ оказали слѣдующіе успѣхи: 1) по сочиненію *весьма удовлетворительно*; 2) по письменнымъ отвѣтамъ: по славянскому языкознанію *весьма удовлетворительно*, по исторіи русской словесности *весьма удовлетворительно*; 3) по устнымъ отвѣтамъ: по греческому языку *весьма удовлетворительно*, по латинскому языку *весьма удовлетворительно*, по церковно-славянскому языку *весьма удовлетворительно*, по русскому языку *весьма удовлетворительно*, по исторіи русской литературы *весьма удовлетворительно*, по исторіи западно-европейскихъ литературъ *весьма удовлетворительно*, по славяновѣдѣнію *весьма удовлетворительно*, по сравнительному языкознанію и санскритскому языку *весьма удовлетворительно*, по исторіи новой философіи *весьма удовлетворительно*.

Въ удостовѣреніе сего и данъ сей дипломъ г. Беличу, за надлежащею подписью и съ приложеніемъ печати Управленія Московскаго Учебнаго Округа. Городъ Москва.
Септѣбрь 7 дня 1899 года. № 21081.

Попечитель Московскаго Учебнаго Округа (Потпис нечитак)
Предсѣдатель Историко-Филологической
Испытательной Коммисіи (Потпис нечитак)
Правитель Канцеларіи (М.П.) (Потпис нечитак)

У слободним часовима, којих није било много, Белић је писао својим родитељима, Љ. Стојановићу, Ђорђевићу и др. и на тај начин пратио културне догађаје у Србији; остали део слободног времена проводио би око својих научних радова. Белић је често писао проф. Стојановићу из „далеке Москве“ да би се с њим посаветовао о каквом питању, које није могао сам да реши, или о својим будућим научним радовима. Из те преписке види се, између осталог, да је Белић и свој школски распуст школске 1897/98. г. провео у Москви; да се преселио „на „дачу“ у близини Москве“²²;

²² Архив Српске академије наука и уметности, писмо Љуб. Стојановићу од 13. V 1898. г. и адреса: Петровско-Розумовскій дача Ренева (Малевичъ) Москва.

да је све време радио, по упутствима проф. Фортунатова — и то највише упоредну граматiku — као и да је од Лаврова добио Вуканово јеванђеље, из кога је „исписао неке ствари“.

Одатле се види и то да је проф. Стојановић одржавао везе с проф. Коршем и да му је слао неке ствари из Београда. То потврђује Белић у једном свом писму, у коме каже: „за Тексте пр. Корш Вам је врло захвалан“²³. Сам Белић био је с Коршем толико близак да је једном приликом с њим расправљао „о 2ом издању Бругмана, о његовим добрим и лошим странама“. Том приликом „Корш је истакао проблем, који истиче из непотпуног изучавања појединих језика“. У исто време Белић помиње и своје радове о Синајском псалтиру и о аблауту у старословенским споменицима.

Проф. Стојановић не само што је одговарао на сва Белићева писма него му је слао из Београда и поједине књиге и расправе које су му биле од потребе. Између осталих ствари, слао му је „Глас“, V књигу Вукових дела — „Српске народне пјесме“ и „Српски рјечник“. Белић је писао проф. Стојановићу да за *verba obscoena*, које нису ушле у III издање Речника не зна колики би значај те речи имале „за морално образовање народно“, али зна „да су се у њима врло често сачували важни корени.“²⁴ Истовремено питао је проф. Стојановића да ли зна „што о речима *зглоб*, *глоба*, осим оног што су говорили Даничић и Миклошић“.

У свом последњем писму из Москве Белић је известио и професора Стојановића како је „на свим испитима и усменим и писменим добио одличне оцене“, тако да ће „добити диплому I ст. као кандидат“. У Москви ће остати само дотле док не добије стипендију и путни трошак од Министарства просвете и црквених послова. А при крају писма он каже: „Чим добијем одговор из министарства мислим да преко Петрограда допутујем у Београд, где ћу се посаветовати с Вама и господ. Пером, ако немате ништа против тога, о својој даљој судбини“. На крају овог писма писао је како спрема „1—2 омање расправе за Петрогр. Академију“²⁵.

²³ Архив Српске акад. наука и уметности, писмо Љуб. Стојановићу од 24. X 1898. г.

²⁴ Архив Српске академије наука и уметности, писмо Љуб. Стојановићу од 7. XII 1898. г.

²⁵ Архив Српске академије наука и уметности, писмо Љубомиру Стојановићу од 7. јуна 1899. г. У овом писму Белић мисли на Перу II. Ђорђевића,

Ово писмо завршио је са „Примите и сада као и увек уверење мог дубоког поштовања — А. Белић“.

БЕЛИЋ НА ЛАЈПЦИШКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ

Кад је Белић дошао у Београд после двогодишњег школовања у Москви, не може се поуздано утврдити. Он је 27. јула 1899. г. поднео молбу Министарству просвете и црквених послова у којој наводи да је од Московског универзитета добио „диплом I реда“ о положеном професорском испиту. Професорски испити у Русији равнају се „државним испитима осталих европских држава и нашем професорском испиту“²⁶. Према успеху канди-

српског филолога, државног саветника и председника Српске књижевне задруге, који је суделовао у издавању „Српског рјечника“ (III издање).

Уз ово писмо Белић је послао и своју адресу у Москви:

Петровка, д. Волкова, кв. 23.

²⁶ Мин. просвете и цркв. послова ПБр. 7182/99. Текст Белићеве молбе, заједно са одлуком о постављењу, гласи:

М. М. 50 п.

Господину Министру Просвете и црквених послова

У својој Извештају Господину Министру изнео сам да сам — по свршеној IV години Филозофског факултета Московског универзитета — положио *професорски испити* (государственные экзамены — државни испити) и добио диплом I реда. „Государственные экзамены“ и по предметима, који се на њима полажу и по правима, које дају (на основу диплома само ових испита добијају се указна професорска места у Русији, а у чиновничком рангу диплом I реда даје право на X класу, а диплом II реда на XII) они се равнају државним испитима осталих европских држава и нашем професорском испиту. Уверење да ћу споменути диплом добити чим се изради, прилажем овде у оригиналу и копији. Појединости о овим испитима могу се наћи у штампаним правилима о њима, која на захтев Господ. Министра ја могу набавити. .

Предмет мојих специјалних студија особито за ове две последње године била је *лингвистика* у опште т. ј. изучавање историје и принципа језичких уколико се они могу проучити на индоевропским дијалектима. На тај начин изучавао сам *у поредку грмајлику* аријских језика, грчког, латинског, литванско-словенског и готског, што ми је било врло важно за правилније и дубље разумевање *балтијско-словенских језика*. На специјално пак изучавање балтијских језика поред словенских упутио ме историјски развитак ове групе индоевропских дијалеката т. ј. то, што су ти језици живели једно време заједничким животом, пошто су се одвојили од заједничког индоевропског језика, те с тога особине једне гране тих дијалеката бацају светлост на особине друге групе. Моје оригиналне штампане белешке и расправе тичу се ових последњих језика:

1) Замјтка о славјанскомъ житіи Св. Пятки-Петки „Извѣстия“ руске Академије Наука т. II; 2) Рецензије: О Мирослављевом јеванђељу, о расправи: Ред речи у српском језику, омањ рецензије на рус. језику у IV т. „Извѣстій руске Академије Наука; 3) Къ двоственному числу въ ст. славјанскомъ штампана се у руској Академији Наука; 4) О језику синајског псалтира (спрема се за штампу).

дата на професорском испиту издаване су дипломе I и II реда, од којих је диплома I реда давала право на X а диплома II реда на XII класу чиновничког ранга, односно указна професорска места

Да бих могао с успехом продужити самостална истраживања и у једној и у другој грани упоредне граматике врло ми је потребно да се детаљније упознам с резултатима германске и келтске филологије, а тако исто с предавањима и семинарима (практичким вежбањима) немачких лингвиста у Лајпцигу. Стога молим Господина Министра да ми изволи допустити да још 1 1/2—2 год. проведем у Лајпцигу користећи се државном стипендијом. Ако је ово немогуће стављам се Господ. Министру на расположење.

Београд, 27 јула 1899.

Господину Министру понизан
Александар Белић

На полеђини:

27 јул 99

(Примио сам прилог из овог акта
16 X —99

Александар Белић
доц. Вел. Школе)

ПБр. 7182

Молба Алекс. Белића

Господине ректоре,

Молим Вас да изволите упутити ову молбу г. Александра Белића бив. држ. питомца Факултетском савету Философ. факултета да ми по њој да своје мишљење да ли се г. Белићу може, у смислу последње алинеје члана 26 Уредбе о В. Школи, може: као доценту поверити настава словенске филологије у В. Школи.

Примите уверење о мом одличном поштовању.

3. септ. 99

Београд

Министар
просв. и цркв. п.
Анд. Ђорђевић

СРП. КРАЉ. ВЕЛ. ШКОЛА

Примљено 7-IX-1899

Бр. 2237

Г. Сави Урошевићу, старешини Философског факултета на мишљење.
Б. 7/IX 99

Ректор
Велике Школе
Н. И. Стаменковић

Фил. факултет

№ 173

Старешини лингвистичко-литерарног већа на поступак

10/IX 899 г.

у Београду

Старешина Ф. фак.
С. Урошевић

На састанку Одсека лингв. лит. држаном 17 септ. о. г., одлучено је да се Г. Белићу може поверити као доценту предавање слов. филологије у Вел. Школи.

Ова се одлука спроводи Г. Старешини Фил. факултета.

Београд 17/IX 99

Председник одсека
Лингв. литер.
Б. Поповић

у Русији. Белић даље објашњава да је предмет његових студија у последње две године била „лингвистика у опште т. ј. изучавање историје и принципа језичких уколико се они могу проучити на индоевропским дијалектима“. На тај начин изучавао је „у^иоредну грамаику аријских језика, грчког, латинског, литавско-словенског и готског“, што му је „било врло важно за правилније и дубље разумевање балтијско-словенских језика“.

На изучавање балтијско-словенских језика подстакло га је то што је видео да су ти језици „живели једно време заједничким животом“, по одвајању од заједничког индоевропског језика. На основу таквог историјског развитка ова два језика имају заједничких црта. Његови оригинални радови тичу се баш ових последњих језика, и то:

Фил. Факултет
№ 2

У седници својој од 2. октобра ов. год. Философски факултет усвојио је предлог лингв.-литерарног већа по овој молби.

2. октобра 1899 г.
у Београду

Старешина Фил. фак.
С. Урошевић

СРПСКА КРАЉЕВСКА ВЕЛИКА ШКОЛА

Бр 2697
4 октобра 1899
у Београду

Господине Министре,

Част ми је извести Вас, да је Философски факултет Велике Школе у седници својој од 2 октобра о. г. усвојио одлуку лингвистичко литерарног одсека по којој се г. Ал. Белићу може поверити као доценту предавање Словенске филологије у Вел. Школи.

У прилогу под ./- враћа се молба г. Белића.

Примите, Господине Министре, уверење о моме одличном поштовању

Ректор
Велике Школе
Н. И. Стаменковић

КРАЉ. СРП. МИН. ПРОСВ. И ЦРКВ. ПОСЛ.

4 окт. 1899
ПБр. 11117

Господине ректоре,

Усвојио сам мишљење Философског факултета, које сте ми саопштили писмом од 4 окт. ове год. Бр. 2697 и под данашњим поставио сам г. Александра Белића б. државног питомца за доцента српско-словенске филологије у В. Школи с годишњом платом од 1800 динара која ће му се рачунати од 10 ов. месеца.

Саопштавајући Вам ово постављење молим Вас да изволите урадити даље што треба.

Изволите примити итд.

10. окт. 99
Београд

М.

„1) Замѣтка о славјанскомъ житиі Св. Пятки-Петки „Извѣстия“ руске Академије Наука т. II; 2) Рецензије: О Мирослављевом јеванђељу, о расправи: Ред речи у српском језику, омање рецензије на рус. јез. у IV т. „Извѣстий руске Академије Наука; 3) Къ дво-иственному числу въ ст. славјанскомъ штампа се у руској Академији Наука; 4) О језику синајског псалтира (спрема се за штампу)“.

Да би могао успешно „продужити самостална испитивања и у једној и у другој грани упоредне граматике“ потребно му је да се упозна „с резултатима германске и келтске филологије, а тако исто с предавањима и семинарима (практичким вежбањима) немачких лингвиста у Лајпцигу“.

Из наведених разлога молио је да као државни стипендиста „још 1 1/2—2 год.“ проведе у Лајпцигу. „Ако је ово немогуће стављам се Господ. Министру на расположење“, рекао је Белић на крају своје молбе.

На основу ове молбе министар просвете и црквених послова имао је право да Белића постави за професора ма које средње школе у Србији и он је био обавезан, као државни потомац, да такво место прихвати.

Међутим, изгледа да је проф. Стојановић, по претходном договору са министром Ђорђевићем, предложио Белићу — као свом будућем наследнику — да постане доцент српско-словенске филологије у Великој школи, па тек онда да иде у Немачку. На ову претпоставку наводи и та чињеница што на Белићеву предмету није ништа рађено до 3. септембра 1899. г., кога је дана послат ректору Велике школе. Од ректора се тражило мишљење Савета Филозофског факултета Вел. школе да ли се може Белићу „као доценту поверити настава словенске филологије“. Ректор Велике школе Стаменковић вратио је цео предмет министру просвете и црквених послова 4. октобра 1899. г. с мишљењем Филозофског факултета да се „г. Ал. Белићу може поверити као доценту предавање Словенске филологије у Вел. Школи“.

По добијању ове сагласности министар је својим решењем ПБр. 11117. од 10. октобра т. г. поставио „Александра Белића б. државног питомца за доцента српско-словенске филологије у В. Школи с годишњом платом од 1800 динара која ће му се рачунати од 10 ов. месеца.“ Ово решење стигло је истог дана у Велику школу, где је заведено под ВшБр. 2756.

После три дана од доношења поменутог решења, Белић је предао молбу Министарству просвете и црквених послова којом је молио да му се одобри „једногодишње осуство за продужење студија на једном од немачких универзитета“. Министар Ђорђевић, истог дана, одобрио је Белићу тражено одсуство које ће се, „рачунати до почетка идуће школске године“²⁷.

Деветнаестог октобра 1899. г. Белић се поново обраћа Министарству просвете и црквених послова, преко Велике школе, и моли да му се „плата издаје у злату“, да не би, „примајући је у иностранству у сребру, и сувише губио од вредности, коју она у Србији има“²⁸. Међутим, са овим захтевом сада није ништа урађено.

Белић је крајем октобра или почетком новембра отпутовао у Лајпциг, „највећи у то доба лингвистички центар у целој Европи и у целом свету. Ђак Фортунатова и Корша постаје слушалац најбољих европских лингвиста, Бругмана и Лескина, слушалац чувеног санскритолога Виндиша и тако исто чувеног фонетика Сиверса“, каже Белићев савременик проф. Степан Куљбакин.

Белић је ушао у средину лајпцишких наставника преко проф. Лескина, о чему он пише проф. Стојановићу: „Хвала Вам још једном на препоруци Лескину: она је учинила своје. Уједно Вам шаљем његов поздрав“. Колико је ова препорука значила довољно је напоменути само то да ће проф. Лескин бити један од чланова испитне комисије за одбрану Белићева доктората.

Дошавши међу тако признате научнике Белић је имао од њих шта да чује и да научи. Навикнут на рад, а знајући довољно немачки језик, слушао је предавања већине лајпцишких професора и на првом кораку одушевљен је њиховим начином предавања. Нарочито је био одушевљен професорима: Бругманом, Лескином, Виндишем, Вунтом и још неким. За њега то нису више „само писци мање или више дебелих књига, већ живи људи“. Њему се највише допао њихов методско-педагошки рад. О својим првим утисцима Белић пише овако проф. Стојановићу: „Говорити с моје стране о научности њиховој било би смешно, стога ћу додирнути једну другу црту, која се код свих њих налази (особито код

²⁷ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 11585/99.

²⁸ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 12013/99.

Бругмана) и која их одваја од руских професора, а то је: јасност, готово елементарност излагања. Ово је врло важно, јер се само тако могу младићи разног дара и спреме увести у предмет, у разумевање његово. Све што сам до сад чуо (осим Ирске граматике и Психологије језика, обичаја) интересно је за мене баш са ове, методолошко-педагошке стране. Код Руса на ово се мало обраћа пажња, па стога и руски универзитети стварају више научни пролетеријат но људе, који се интересују својим предметом²⁹.

У заједници са проф. Лескином Белић је изабрао тему своје дисертације „Аугментацију и деминуцију у слов. јези(ци)ма.“

Материјала за његову дисертацију није било довољно, те га је највише скупио „из речника, што није увек баш најпријатније“. Иначе, проф. Лескин остављао му је пуну слободу у погледу обраде његове дисертације. Због недостатака материјала Белић мисли да узме „и Patronymica и matronymica, јер они стоје у вези са горњим“. Он тврди да је о овим питањима код нас „доста мало рађено“, а код „осталих Словена још мање.“ Наводи Маретићев пример и тврди да оно „што је Маретић радио у Раду из основа је погрешно, т. ј. његово тумачење“. Према Белићевом мишљењу, деминутиви се могу разумети само у „вези са *nomina actionis* новог постања, а М. је ово остало сасвим непознато“. Том приликом питао је проф. Стојановића да ли му је познат Даничићев рад „Деминуција и Аугментација у срп. јез., на који се позива Бругман“.

Поред рада на прикупљању грађе за свој докторат, Белић је слушао, поред осталих предавања, проф. Бругмана, Лескина, Сиверса и Виндиша. Њихова предавања била су му потребна за усмени део испита његовог доктората.

Мада је у Русији довољно обрадио Бругманова и Лескинова дела, ипак је налазио за потребно да слуша њихова предавања. Код Бругмана слушао је упоредну граматiku индоевропских језика — која му је у Русији била камен спотицања, а код Лескина српску граматiku. Проф. Лескин био му је толико наклоњен да му је стављао на расположење и своју личну библиотеку. Проф. Едуард Сиверс, по струци филолог, дао је већи број студија из фонетике, од којих су главна Мелодија језика и Старогерманска

²⁹ Архив Српске академије наука и уметности, писмо Љ. Стојановићу од 13. XII 1899. г. из Лајпцига. Адреса: *Johannis platz, 4/5 g. g. st. IV.*

метрика. Белић је често одлазио на његова предавања. Исто тако, Белићу су била много потребна и предавања професора Ернеста Виндиша, те је био на сваком његовом предавању. Проф. Виндиш био је лингвист санскритолог и обрађивао је из индоевропских језика индијске и келтске језике. Из те области главна су му дела: Употреба конјунктива и оптатива у санскриту и грчком (са Делбриком), Кратка граматика ирског језика, Ирски текстови, Дванаест химни из Rig-vede и др. Због својих научних радова проф. Виндиш је 1894. г. изабран за члана Академије натписа и књижевности. На часовима санскрита, код проф. Виндиша, читани су текстови у прози „који су доста лаки и химне из Rig-веде“.

У Лајпцигу су професори универзитета одржавали повремене састанке са својим слушаоцима и том приликом расправљали о појединим важним питањима. О једној таквој седници у децембру 1899. г. Белић обавештава проф. Стојановића: „Пре неколико дана имали смо Sitzung у Институту: коментар и превод гортинског натписа. Седнице су ове врло поучне“.

Међу слушаоцима Лајпцишког универзитета, који су слушали професора Лескина, Белић је упознао др И. Барбулескуа, румунског слависту. Исто тако, на предавањима, упознао се и са проф. Броком, оснивачем славистике у Норвешкој, „који се радо осећа Србије“.

Иако је имао пуне руке посла, Белић је налазио времена и за своје научне радове. Тако у децембру 1899. г. штампана је у Летопису Матице српске, у Новом Саду, његова оцена Маретићеве граматике. Он се љути на редакцију часописа што му није послала рецензију у коректури. „Ово ми је криво, јер сам уверен, да ћу, над већ општампаним текстом, морати поново водити сам коректуру: новосадска посла!“, јада се он проф. Стојановићу.

Животне прилике биле су, изгледа, скупље у Немачкој него у Русији, те Белић тражи повишицу своје плате. Молбом од 26. децембра 1899. г. молио је министра просвете и црквених послова да му повиси плату да би „могао с успехом продужити студије, започете на лајпцишком Универзитету“³⁰. Истовремено молио је да му се плата издаје у злату. Министар Андра Ђорђевић извршио је повећање његове плате за 300 динара, па му је годишња плата

³⁰ Мин. просвете и црквених послова ПБр. 14832/99.

сад износила 2.100 динара, односно 175 динара месечно, рачунајући од 1. јануара 1900. године.

Примивши јануарску плату у сребру Белић се 2. фебруара 1900. обраћа непосредно министру финансија и моли да му се плата, која му „припада као доценту Велике Школе издаје у злату“, јер је „од Министарства просвете и црквених послова послат у Немачку ради усавршавања у својој струци“³¹. Међутим, министар финансија није хтео да узима у поступак Белићеву молбу, већ ју је послао Министарству просвете и црквених послова. На писмен захтев Министарства просвете и црквених послова, Министарство финансија дало је 21. фебруара т. г. своју сагласност да се Белићу издаје плата у злату, преко Ректората Велике школе, за време док је на студијама.

Белић је ужурбано радио на својој дисертацији, али је успео да је заврши, вероватно, почетком јула 1900. г. Уз његов рад, да би био изнет пред комисију за преглед докторске дисертације, недостајао је доказ о свршеној првој години Филозофског факултета Велике школе у Београду. Због тога је Белић затражио 11. јула т. г. уверење из Велике школе да је школске 1894/5. г. свршио I годину Историјско-филолошки одсек Филозофског факултета, са назначењем предмета које је полагао и оцене истих. Ово уверење поменутог дана примио је Белићев отац³². Вероватно је због тога одложен преглед Белићеве дисертације за почетак нове школске године.

Да би могао да заврши свој докторат, Белић је молбом од 11. августа 1900. г. затражио још два месеца одсуства, које му је и одобрено до краја 31 октобра т. г.³³.

У другој половини септембра 1900. г. факултетска комисија прегледала је Белићеву дисертацију и дала о њој позитивно мишљење, с тим да Белић положи и усмене испите. Белић је 19. септембра т. г. известио Министарство просвете и црквених послова да му је рад „Развитак демунитива и амплификатива у словенским језицима“ примљен „као докторска дисертација“ и да би могао да полаже усмене испите молио је да му се „из касе Министарства Просвете и црквених послова изда три стотине деведесет динара у злату на име таксе за докторски испит ... и 150

³¹ Мин. просвете и црквених послова ПБр. 2174/900.

³² ВШБр. 1847/900.

³³ Мин. просвете и црквених послова ПБр. 1979/900.

динара у злату ... на име школарине“. Уз молбу поднео је и штампан проспект Лајпцишког универзитета по коме је такса само за промоцију износила 300 марака. Међутим, 2. октобра т. г. Белићева је молба негативно решена. Министар Павле Маринковић одбио је овај издатак зато што „Белић није држ. питомац него доцент В. Шк. на одсуству³⁴“.

Кад је Белићев отац дошао у Министарство просвете и црквених послова изненадио се са таквом одлуком и нерасположен пошао кући. Уз пут је срео Љ. Стојановића и пожалио му се на министра Маринковића. Стојановић је био пензионисан 1899. г. због ивањданског атентата и није био у добрим односима са министром Маринковићем, а осим тога, био је у оскудним материјалним приликама. Проф. Стојановић се „без иједне речи оцу растрчао по вароши и позајмио 1.200 дин. које је још истог дана положио моме оцу“, каже Белић у својим сећањима на проф. Стојановића.

За ову велику услугу Белић се захвљује проф. Стојановићу писмом из Лајпцига: „Молим Вас, да сада зато примите моју најтоплију захвалност, јер сте ме својом помоћу извукли из велике неприлике, коју ми је Министарство створило“. У истом писму јављао му је о полагању усмених испита свега доктората:

„14 ов. мес. од 3—6 полагао сам усмене испите код *Лескина* (Baltisch—slavisch), *Бругмана* (Vergleichende Gramatik) и *Виндиша*

³⁴ Министарство просвете и црквених послова ПБр. 12206/1900. Текст ове молбе гласи:

Господину Министру Просвете и црквених послова

Како ми је рад „Развитак деминутива и амплификатива у словенским језицима“, који сам поднео Филозофском факултету Лајпцишког Универзитета, примљен као докторска дисертација, то, да бих могао приступити полагању усмених испита, молим Господина Министра, да изволи наредити, да ми се из касе Министарства Просвете и црквених послова изда три стотине деведесет динара у злату на име таксе за докторски испит (300 мар.) и 150 динара у злату (за иматрикулацију, ексматрикулацију, часове и семинаре — 22 м. + 13. м. + 72 м. + 9 м.) на име школарине.

Лајпциг, 19. септембра
1900 год.

Господину Министру понизан
Александар Белић
доцент Вел. Шк.

На полеђини:
ПБр. 12206
30. IX-1900

Приказано г. министру, који не одобрава овај издатак, пошто г. Белић није држ. питомац него доцент В. Шк. на одсуству.

У архиву
2 окт. 1900
Београд

Нач.

(Indisch). Све је било добро, само ме је Бругман мало намучио грчком дијалектологијом, а Виндиш мало чудноватим начином испитивања. — Главнио је да сам готов, а тај осећај слободе мислим да је за мене најпријатнији резултат положеног доктората³⁵.

Белић је имао разлога да буде поносан кад је постао доктор наука пред високим научним радницима, какви су били професори Лајпцишког универзитета. Тих својих професора он ће се дуго сећати и често ће их спомињати у својим научним радовима, а нарочито проф. Бругмана и Лескина.

Проф. Лескин препоручио је Белићу да своју дисертацију штампа у Јагићеву „Архиву за словенску филологију“, што он и прихвата — по претходном договору са Љубомиром Стојановићем. Белићева дисертација писана је на немачком језику и објављена је у Јагићеву „Архиву за словенску филологију“ у књ. XXIII, 134—206. и књ. XXVI, 321—357 (са сликом пишчевом) под насловом „Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Deminutiv- und Amplifikativsuffixe“.

Велики Белићев успех у студијама резултат је огромног залагања самог Белића. Али кад се говори о Белићевом успеху не може се обићи ни свестрана помоћ проф. Љубомира Стојановића, коју сам Белић истиче у свакој прилици, па и у свом последњем писму из Лајпцига:

„Примите још једном моју најтоплију захвалност за све што сте за мене учинили

Ваш ученик,

А. Белић.“

Са положеним докторатом Белић је завршио своје школовање у иностранству. По добијеној дипломи дошао је у Београд и заузео место наставника Филозофског факултета у Београду и ту учио своје ученике онемо што је он сам научио код својих учитеља Стојановића, Фортунатова, Лескина и Бругмана.

Милоје Р. Николић

³⁵ Архив Српске академије наука и уметности, писмо Љ. Стојановићу од 16. септ. 1900. г., уместо од 16. октобра 1900. На ову претпоставку наводи чињеница што је молбом од 19. септембра тражио новац за таксе, која је решена у Министарству тек 2. октобра т. г. У прилог овоме иде и то што је у београдском листу „Вечерње новости“ Бр. 286, од 16. X. 1900. изишла ова белешка: „Г. Александар Белић, доцент Велике школе, положио је на лајпцишком универзитету докторат из филологије са најодличнијим успехом (magna cum laude).“ Осим тога, на омоту писма налазе се ови поштански жигови: Лајпциг — 30. X 1900. и Београд — 18. X 1900. Ова разлика у пошт. жиговима је у томе што је у Србији био стари а у Немачкој нови календар.